

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2000 metai

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2001

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2000

VILNIUS 2001

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2000

VILNIUS 2001

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus universitetas

Algirdas GIRININKAS

Lietuvos istorijos institutas

Vytautas MERKYS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Vacys MILIUS

Lietuvos istorijos institutas

Edmundas RIMŠA (pirm. pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Antanas TYLA

Lietuvos istorijos institutas

Redakcinės kolegijos adresas:

Kražių g. 5, 2001 Vilnius

<http://www.crosswinds.net/~istorija/lim.html>

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-780-41-1

© Lietuvos istorijos institutas, 2001

© Straipsnių autoriai, 2001

ARCHYVŲ SAUGYKLOSE

ŽEMAIČIŲ (TELŠIŲ) VYSKUPIJOS SEMINARIJOS FONDAS LIETUVOS NACIONALINĖJE M. MAŽVYDO BIBLIOTEKOJE

Lietuva priėmė krikštą viena paskutinių Europoje: XIV a. pabaigoje Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila, vesdamas Lenkijos karalienę Jadvygą ir tapdamas Lenkijos karaliumi, pasižadėjo pats krikštytis ir krikštyti Lietuvą. Oficialiai Lietuva apkrikštyta 1387 m. Be abejo, iš karto niekas nepasikeitė – be bažnyčių ir dvasininkų kraštas ir toliau galėjo likti pagoniškas. Todėl buvo įkurta Vilniaus vyskupija, pastatyta katedra ir dar 7 parapiinės bažnyčios krašte, joms skirta žemių ir dvarų.

Žemaitija apkrikštyta 1413 m., įkurta Žemaičių (Medininkų) vyskupija su centru Varniuose.

Pirmieji Lietuvos dvasininkai buvo kitataučiai (lenkai, čekai, vokiečiai), nemoję lietuvių kalbos, todėl negalėję būti geri apaštalai.

Neseniai įvesta krikščionybė dar nebuvo tvirtai įleidusi šaknų, kai XVI a. užėjusi protestantizmo banga sukrėtė jos pamatus. Siekiant tai sulaukyti, reikėjo stiprinti religinį gyvenimą, vykdyti reformas visose bažnytinio gyvenimo srityse. Visa tai imta daryti pagal Tridento bažnytinio susirinkimo (1545–1563) nuostatus.

Atsiliepdamas į Tridento susirinkimo raginimą vyskupams steigti kunigų seminarijas, Žemaičių vyskupas Jurgis Petkūnas testamentu (1574) užrašė 1700 lietuviškų kapų grašių 12 jaunuolių rengti į kunigus Vilniaus jėzuitų kolegijoje: 6 iš žemaičių valstiečių, kitus iš vyskupo giminaičių, gyvenusių Vilniaus vyskupijoje. Fondą papildė jo brolio sūnus kanauninkas Petras Petkūnas¹. Vyskupas Stanislovas Kiška (1618–1626) 1622 m. klierikus perkėlė į Varnius prie katedros pastatęs seminarijos namus. Seminarija buvo pavesta jėzuitams. Joje buvo dėstoma moralinė teologija, bažnytinės apeigos, giedojimas ir kt. Auklėtinių būdavo 6–8.

Apie 1628 m. vyskupas Abraomas Vaina seminariją perkėlė į Kražius.

Dėl neramumų krašte XVII a. antroje pusėje – XVIII a. pradžioje seminarija neveikė. Vėliau vyskupo Aleksandro Gorainio (1716–1735) pastangomis kunigaikštis

¹ Seminarijos istorija rašyta pagal: *Lietuvių enciklopedija*, Bostonas, 1957, 1966, t. XI, XXXV; M. V a l a n č i u s, *Žemaičių vyskupystė, Raštai*, Vilnius, 1972, t. 2.

Kazimieras Radvila Kražiuose pastatydino medinius seminarijos namus. Buvo atgauta dalis anksčiau prarastos nuosavybės. Vyskupas Juozapas Karpis (1736–1739), numatęs perkelti seminariją į Varnius, kaupė lėšas ir pats davė 6000 timpų.

Apie 1744 m. naujus medinius seminarijos namus Varniuose pastatydino vyskupas Antanas Tiškevičius, pakvietė pajorus vadovauti seminarijai, perkėlė 8 studentus, parengė pirmuosius seminarijos įstatus – regulą, kurią 1775 m. kiek pakeitė vyskupas Jonas Lopacinskis. Seminarijoje buvo 20 kambarių, salė studijoms, biblioteka, koplyčia, kitos patalpos, dėstytojų butai, sodas, ūkis ir kt. Dalį auklėtinių išlaikė seminarija, kiti patys apsimokėjo. XVIII a. viduryje seminarija išlaikymui turėjo apie 20 tūkst. auksinų sumą ir du ūkius. Auklėtinių skaičius kartais padidėdavo iki 40. Seminariją globojo Žemaičių kapitula.

Apie 1761 m. seminarija buvo vėl atiduota jėzuitams (iki 1773 m. – ordino panaikinimo), po to pakviesti iš Varšuvos misionieriai.

XIX a. pradžioje seminarijoje buvo apie 60 auklėtinių; jie mokėsi 3 ar 4 metus. Buvo priimami ir bajorų, ir valstiečių vaikai; nuo 1837 m. Rusijos valdžia leido mokytis tik bajorams su Vilniaus generalgubernatoriaus žinia (vėliau šis apribojimas panaikintas). Seminarijos biblioteka turėjo apie 5000 knygų. Iki 1845 m. seminarijos rektoriumi buvo kunigas Jonas Miežvinskis, profesoriais – misionieriai bei pasaulietiniai kunigai; klierikų buvo apie 50.

1845 m. Rusijos valdžia pertvarkė seminariją: paskelbė naujus nuostatus, neleido dirbti misionieriams. Rektoriumi buvo paskirtas teologijos daktaras kunigas Motiejus Valančius, o profesoriais – kunigai Tadas Juzumavičius, Aloyzas Šukevičius, Aleksandras Beresnevičius ir Ferdinandas Stulginskis. M. Valančius įvedė seminarijoje lietuvių kalbą. Jį paskyrus Žemaičių vyskupu (1849 09 29), rektoriumi tapo kunigas A. Beresnevičius. Rusų valdžios priverstas, vyskupas M. Valančius 1864 12 03 persikėlė į Kauną. Čia perkelta ir seminarija (jai skirti buv. bernardinų vienuolyno rūmai ir Šv. Jurgio bažnyčia). Rektoriumi buvo paskirtas kanauninkas Jeronimas Račkauskas, inspektoriumi – kanauninkas A. Beresnevičius, profesoriais – kunigai Antanas Baranauskas, Mečislovas Paliulionis, Gasparas Cirtautas (būsimi vyskupai) ir Antanas Zaukevičius. Vėliau rektoriais yra buvę: G. Cirtautas (1888–1899), Antanas Karosas (1900–1907), Jonas Mačiulis-Maironis (1909–1932). 1911 m. joje mokėsi 139 auklėtiniai.

Pirmojo pasaulinio karo metu seminarijos rūmus pavertus karo ligonine, 1914 10 30 (iki 1918 m.) seminarija veikė Vašuokėnų dvare, Troškūnų parapijoje, A. Brazdžiaus nuosavybėje – pradžioje I–III kursai, o IV–VI kursų studentai mokėsi privačiai. Iki 1922 m. seminarijoje buvo 6 kursai: I–II filosofiniai, III–VI teologiniai. Įsteigus Kaune universitetą, nuo 1922 m. teologiniai kursai priklausė Teologijos-filosofijos fakulteto Teologijos skyriui. 1926 m. įkūrus Lietuvos bažnytinę provinciją,

Žemaičių kunigų seminarija tapo metropolijos kunigų seminarija, skirta trimis vyskupijoms: Kauno, Panevėžio ir Kaišiadorių (iki 1928 m. ir Telšių, kol ten nebuvo seminarijos). 1934 m. buvo pastatyti nauji seminarijos rūmai, patvirtinti įstatai. Seminarija turėjo vertingą apie 90 000 tomų biblioteką. 1935 m. prie seminarijos buvo įkurtas Bažnytinio meno muziejus. Nuo 1926 iki 1940 m. Kauno kunigų seminarija turėjo 3078 auklėtinius. Seminarijos rektorais buvo J. Mačiulis-Maironis, kanauninkas Pranas Penkauskas, vyskupas Vincentas Brizgys, kunigai Pranas Petraitis, Stanislovas Gruodis ir kiti. 1940 m. Lietuvą užėmus Sovietų Sąjungai, buvo uždarytos Telšių ir Vilkaviškio seminarijos, jų auklėtiniai persikėlė į Kauną. 1941 01 12 sekvestravus seminarijos patalpas, mokytasi bažnyčiose, privačiuose butuose. 1941–1944 m. dalis patalpų buvo atgauta, bet po Antrojo pasaulinio karo vėl atimta, apribotas auklėtinių skaičius ir seminarijos veikla.

Naujas etapas seminarijos gyvenime prasidėjo Lietuvai 1990 m. atgavus nepriklausomybę. (Kadangi Nacionalinėje bibliotekoje saugoma seminarijos medžiaga tik iki 1943 m., tolesnės seminarijos veiklos nekomentuosime.)

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomos Žemaičių kunigų seminarijos archyvo bylos ir rankraštinės knygos tėra dalis buvusio seminarijos archyvo ir bibliotekos (dalis archyvo saugoma Lietuvos valstybės archyve). Sprendžiant iš įrašo Rankraščių gavimo knygoje, Žemaičių seminarijos archyvas ir biblioteka į Nacionalinę biblioteką pateko 1948 m. (tada priimti „48 apvalkalai“) iš Kauno metropolijos kunigų seminarijos, o 1948 01 31 aktu Nr. 2 buvo perduoti Rankraščių skyriui (tuo metu tai buvo Seinų knygų, rankraščių ir smulkių spaudinių sektorius). Fondas buvo papildytas ir 1986 m. (12 vienetų). Žemaičių seminarijos knygų yra įvairiuose bibliotekos fonduose: Senų ir retų knygų, Lituanistikos skyriaus bei pagrindinės saugyklos fonduose. Pirminiu būdu skirstant medžiagą, rankraščiai – archyvo bylos ir rankraštinės knygos buvo paskirstytos į Pavienių rankraščių sutvarkytą ir nesutvarkytą fondą². Kazimiero Jauniaus, Ambraziejaus Pranciškaus Kašarauskos, Motiejaus Valančiaus rankraščiai išskirti į atskirus fondus, pamokslai – į Pamokslų rinkinį (f. 89); buvęs seminarijos archyvas surinktas į atskirą fondą (f. 90) ir pavadintas Telšių seminarijos (Тельшевская семинария) fondu. 1979 m. peržiūrint minėtą fondą tvarkyti, paaiškėjo, kad tai buvusios Žemaičių, arba Varnių, seminarijos archyvas. Pasitarus su MA Istorijos instituto (dabar Lietuvos istorijos institutas) moksliniais bendradarbiais, fondas pavadintas Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos fondu, bylų antraštėse rašoma „Тельшевская епархиальная семинария“.

Tvarkant fondas papildytas Žemaičių seminarijos bylomis iš pavienių rankraščių netvarkyto ir sutvarkyto fondų. Iš netvarkyto pavienių rankraščių fondo atrinkta 170

² Duomenys paimti iš: Trumpa Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos fondo apžvalga, sud. R. Šimkutė, J. Žebrytė, *LNMMB RS*, f. 90-1a, l. 2–3.

analogiškų archyvo bylų ir rankraštinų knygų, iš Pavienių rankraščių sutvarkyto fondo perkelta 19 archyvo bylų. Ne visų rankraštinų knygų, ypač seminaristų užrašų, nustatyta Žemaičių seminarijos bibliotekos ar archyvo priklausomybė. Netvarkytų pavienių rankraščių fonde surasti J. K. Gintilos rankraščiai išskirti į atskirą fondelį. Tačiau dalis dokumentų dar likę Pavienių rankraščių fonde.

Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos fondą sudaro buvusio archyvo bylos, paskiri rankraščiai ir rankraštinės knygos. Tai sudaro 525 nuolatinius saugojimo vienetus. Archyvinės bylos rašytos rusų kalba, paskiri rankraščiai ir rankraštinės knygos – lietuvių, lenkų, lotynų, rusų ir kt. kalbomis. Fondo chronologinės ribos – 1500–1943 m. Dauguma dokumentų iš XIX a. II pusės – XX a. pradžios, rašyti rusų kalba. Kaip žinome, numalšinus 1863–1864 m. sukilimą Lietuvoje, buvo uždrausta lietuviška spauda lotyniškėmis raidėmis. Šis draudimas caro įsakymu buvo panaikintas tik 1904 05 07. Todėl oficialiuose dokumentuose randame rusų kalbą.

Rankraščių būklė patenkinama. Kai kurias bylas reikėtų perrišti, atskirus lapus restauruoti.

Fondas tvarkytas 1980–1981 m. Buvusį seminarijos archyvą tvarkė R. Šimkutė, iš dalies – J. Žebrytė, rankraštines knygas aprašė O. Matusevičiūtė, J. Žebrytė; fondą sukatalogavo, suinventorino R. Šimkutė. 1986 m. papildžius fondą naujais dokumentais, juos sutvarkė J. Žebrytė ir J. Steponaitienė.

Atsižvelgiant į fondo turinį, medžiaga suskirstyta į 12 skyrių, jų viduje – į mažesnius poskyrius. Kadangi fondo apimtis gana didelė, tik bendrais bruožais apžvelgsime medžiagą pagal skyrius.

Pirmiausia sudėtos seminarijos archyvo bylos, po to – bibliotekos likutis.

I. Seminarijos valdybos ir rektoriaus įsakai (1846–1905). Tai 1846, 1849–1853, 1859, 1861–1873, 1877, 1880 ir 1899–1905 m. seminarijos Varniuose ir Kaune (nuo 1865 m.) valdybos ir rektoriaus įsakų-rezoliucijų knygos, pavadintos „Настольный докладный реестр Правления Тельшевской Римско-католической епархиальной семинарии“. Iš viso 23 rankraštinės knygos, dauguma įrištos kietais kartono viršeliais. Rašyta rusų kalba. Trijose knygose (1846, 1849 ir 1850 m.) randame tuometinio seminarijos rektoriaus Motiejaus Valančiaus (pasirašė Кс. Волончевский) rezoliucijų ir priedašų.

Knygose yra įrašai apie naujų auklėtinių priėmimą į seminariją ir jų pašalinimą, rektoriaus nurodymai dėl seminarijos išlaikymo, mokymo; seminarijos inspektoriaus raportai apie auklėtinių elgesį; ekonomo pranešimai apie auklėtinių elgesį; ekonomo pranešimai apie auklėtinių sumokėtus pinigus už mokslą; atsiskaitymą už seminarijai pristatytą maistą, įvairias paslaugas (siuvėjų, kt.), kanceliarines išlaidas, atlyginimų mokėjimą mokytojams ir kt.; įvairūs konsistorijos, gubernatoriaus, kitų seminarijų raštai ir kt.

Kita šiame skyriuje saugomų dokumentų dalis – tai seminarijos (Kaune 1870–1904 m. (su pertraukomis) rektoriaus įsakai-nurodymai dėl seminarijos lėšų panaudojimo – iš viso 10 vienetų. Peržiūrėję įrašus matome, kad lėšos buvo naudojamos seminarijai ir auklėtiniams išlaikyti, mokėtojų ir kitų seminarijos tarnautojų (pasaulietinių) algoms mokėti, kanceliarijos reikmėms, ūkiniams poreikiams ir kt. Čia taip pat įrašytos pajamos, gaunamos iš auklėtinių įnašų už mokslą, Kauno gubernijos izdo skiriamos dotacijos seminarijos išlaikymui (pvz., 1902 m. sausio ketvirčiui izdas skyrė 2488 rb seminarijai, iš jų 12 rb vienam „Правительственный Вестник“ egzemplioriui³; 1903 m. sausio ir gegužės ketvirčiui – po 2500 rb, rugsėjo ketvirčiui – 2488 rb⁴).

Be to, šiame skyriuje yra 1869 m. ekonomo raštai-raportai seminarijos valdybai apie lėšų panaudojimą.

II. Seminarijos taisyklės, nuostatai (1775, 1895). Fonde saugomi 1775 m. Žemaičių vyskupo J. Lopacinskio parengti seminarijos nuostatai „Regula seu Constitutiones Seminarii“ (rankraštinis nuorašas lotynų kalba). Taip pat yra 1895 m. Žemaičių vyskupo M. L. Paliulionio sudarytos Žemaičių seminarijos taisyklės (lotynų kalba, rankraštiniai nuorašai).

III. Seminarijos valdybos protokolai-žiniaraščiai (1845–1906) – 30 įrištų knygų. Jose surašyti 1845–1851, 1856, 1861–1863, 1866–1881 ir 1899–1906 m. vykusių valdybos posėdžių protokolai. Posėdžiuose buvo svarstomi seminarijos mokslo, administraciniai ir ūkiniai reikalai, tarp jų daugiausia ekonomų pranešimai apie pajamas ir išlaidas (pvz., 1899–1906 m. protokoluose išvardytos pinigų sumos, sumokėtos įvairiems asmenims: daktarui, dantistui, pirkliams už maisto pristatymą seminarijai⁵ ir kt.). Jie panašūs į I skyriaus dokumentus, todėl jų nekomentuosime. Šių dokumentų visuma pateikia puikų seminarijos ekonomikos vaizdą.

IV. Mokymo proceso dokumentai (1822–1939). Skyrius padalytas į mažesnius poskyrius. Čia yra Rusijos istorijos programa IV kursui (1909 m., be pabaigos, su priedais pieštuku). Toliau sudėtos seminarijos „Libellus Clericorum“ – 1871–1879, 1881–1888, 1888–1895), 1895–1903 m. Žemaičių seminarijos (Kaune) klierikų paskirstymo į bažnytines pareigas knygos. Pažymėtina, kad jose pavardės rašytos lenkų kalba, kai kurių palikta lietuviška forma, bet dauguma sulenkintos. Šiame skyriuje taip pat yra Kauno metropolijos kunigų seminarijos 1929–1935 m. du analogiški sąsiuviniai bei 1932–1939 m. oficialistų tvarka (surašyta pamečiui). Šiuose sąsiuvinuose įrašai lotynų bei lietuvių (pavardės) kalbomis. Čia nemažai statistinių žinių apie seminarijos auklėtinius.

³ LNMMB RS, f. 90–33, l. 1.

⁴ Ten pat, f. 90–34, l. 2, 9, 16.

⁵ Ten pat, f. 90–66, 67.

Tarp kitų dokumentų saugomi 1822–1845 ir 1846–1858 m. seminarijos (Varniuose) auklėtinių sąrašai. Juose buvo užrašoma stojančiųjų pavardė ir vardas, tautybė, socialinė kilmė, iš kur kilęs (gubernija), iš kokios parapijos, gimimo data, įstojimo į seminariją data, atsiliepiamas apie auklėtinį („kokias teikia viltis“), kada ir kokią paramą gavo iš seminarijos (kaip žinia, dalį klierikų išlaikė pati seminarija) ir kada paliko seminariją (data) bei priežastis. Knygos užpildytos lenkų kalba. Pvz., apie Motiejų Valančių yra toks įrašas: „Volončevskis Motiejus (Wołonczewski Maciej), bajoriškos kilmės, kilęs iš Žemaitijos kunigaikštystės, Vilniaus gubernijos, Salantų parapijos Žemaitijoje; gimęs 1799 m. gruodžio 29 d.; į seminariją įstojo 1822 m. rugsėjo 1 d., o 1824 m. rugpjūčio 20 d. pasiūstas į Vilniaus vyr. seminariją. 1824 m. yra gavęs 180 auksinų⁶.

Vėlesnė, 1846–1858 m. knyga užpildyta rusų kalba; čia jau buvo reikalaujama gimimo, kilmės, mokslo baigimo įrodymų.

Išliko 1822–1903 m. (su pertraukomis) seminarijos auklėtinių mokslo bei elgesio vertinimo knygos (iš viso 9 knygos); 1895–1914 m. stojančiųjų į seminariją (Kaune) žinių patikrinimo knyga (paprastai stojantieji laikydavo tris egzaminus: rusų kalbos, Rusijos istorijos, vadintos „Tėvynės istorija“, ir geografijos dalykų, labai susijusių su tiesiogine „specialybe“ – ryškus rusifikavimo faktas; 1912 m. prisidėjo dar trys egzaminai: lotynų kalbos, Šventosios istorijos ir katekizmo ir trys 1845–1874 m. seminarijos auklėtinių elgesio vertinimo knygos. Pirmoji knyga (1822–1845) rašyta lenkų kalba, kitos – rusų. Žinios apie mokslą ir elgesį seminarijos inspektoriaus būdavo pateikiamos kiekvieną mėnesį. Knygose yra seminaristų sąrašai, dėstyti dalykai, žinių įvertinimas, įvairios pastabos apie auklėtinių paskatinimą ar nuobaudas ir kt. Tuo metu seminarijoje dėstyti tokie dalykai: Šventas raštas, dogmatinė ir moralinė teologija, bažnyčios istorija, homiletika, liturgija, kanonų teisė, lotynų ir rusų kalbos, Rusijos istorija ir geografija. Sąrašuose randame tuo metu Žemaičių seminarijoje besimokiusių žymių lietuvių katalikų bažnyčios, kultūros ir visuomenės veikėjų: Žemaičių vyskupo, rašytojo Motiejaus Valančiaus, vyskupo, poeto Antano Baranausko, vieno iš 1863 m. sukilimo vadų Lietuvoje kunigo Antano Mackevičiaus (1828–1863), kunigo, poeto Klemenso Kairio (1835–1864), kunigo, 1863 m. sukilimo dalyvio, vėliau Jono Šliūpo bendraminčio Vladaslovo Dembskio (1831–1913), kunigo, poeto Antano Vienažindžio (1841–1892) ir kitų pavardes, jų žinių ir elgesio įvertinimus.

Archyve saugomas pluoštas seminarijos dėstytojų ir seminaristų paskaitų konpektų, užrašų (42 vienetai, 1863–1940 m. ir b. m.). Kai kurių užrašų ir konpektų priklausomybė Žemaičių seminarijai nenustatyta. Skyrelyje jie sudėti abėcėlės tvarka pagal autorius (jei žinomas) arba pagal pavadinimus. Daugiausia tai dogminės, mo-

⁶ Ten pat, f. 90–76, l. 2–3.

ralinės teologijos, bažnyčios istorijos ir paskaitų kitais teologijos klausimais, filosofijos, psichologijos paskaitų užrašai ir kt.

V. Seminarijos buhalterijos dokumentai (1842–1912). Tai pavieniai dokumentai ir kasmetinės knygos. Šie dokumentai teikia žinių apie seminarijos veiklą, vidaus gyvenimą, tvarkymąsi, finansinę padėtį. Tai 1869 m. seminarijos rektoriaus kanauninko J. Račkausko sudaryta įvairių pastatų remonto sąmata, 1901 ir 1904 m. seminarijos (Kaune) pajamų ir išlaidų ataskaitos-balansai. Yra 1908, 1910 ir 1912 m. didžiosios buhalterinės knygos. Jose užfiksuotos sumos, skiriamos Žemaičių dvasinei seminarijai: personalui, maistui, pastatų remontui, šildymui, apšvietimui, kt., bažnyčios ir bibliotekos išlaikymui, gydytojo, dantisto, ligoninės išlaikymui ir gydymui, kanceliarijai, naudmenų išlaikymui ir kt. 1910 ir 1912 m. knygoje pasirašė tuometinis rektorius kanauninkas J. Mačiulis-Maironis⁷. Geri išliko knygų gale išspausiti Rusijos imperijos valstybinės įstaigos antspaudai.

Didžiąją šio skyriaus dokumentų dalį sudaro seminarijos valdybos bei ekonomo pajamų ir išlaidų knygos, apimančios seminarijos egzistavimo pusės šimto metų laikotarpį – nuo 1842 iki 1907 m. Šios knygos papildo kitus dokumentus, teikiančius žinių apie seminarijos finansinę būklę. Štai keletas faktų. 1862 m. seminaristų mokesčio už mokslą sąrašė parašytas Antanas Vienažindis sumokėjo 32 rublius 50 kapeikų⁸. 1873 m. knygoje yra seminarijos dėstytojams bei kitiems asmenims išmokėtos algos su jas gavusiųjų parašais. Sausio 20 d. moralinės teologijos, homiletikos ir bažnytinio giedojimo dėstytojui kun. Antanui Baranauskui išmokėti 58 rubliai 32 kapeikos⁹.

Be to, yra išlikusios 1908 ir 1909 m. seminarijos kasos knygos, 1869 ir 1897 m. seminarijos tarnautojų (tarnų, darbininkų) algalapiai.

VI. Raštvedybos dokumentai (1832–1928). Į šį skyrių pateko 1832–1909 m. (su nedideliais tarpais) bei 1924–1928 m. Žemaičių seminarijos valdybos siunčiamų raštų, raportų registracijos knygos. Jose buvo užrašoma siuntimo data, kam siunčiamas ar išduodamas raštas ir trumpas rašto turinys. Dalis raštų ir nurodymų išleista seminarijos vidaus reikalams (pvz., ekonomui apie lėšų panaudojimą, dėstytojams, bibliotekininkui, klierikams), kita dalis – siųsta už seminarijos ribų: Žemaičių vyskupui, konsistorijai apie seminarijos tvarką, mokslą, klierikus ir dėstytojus, apie atvykusius kunigus ir vienuolius atlikti atgailą ir kt., vizitatoriams, spaustuvei, kad atsiųstų knygas, užmokestį už jas ir pan., valdžios įstaigoms ir kt. Šioje knygoje randame auklėtinių sąrašų (pranešimai apie priėmimą į seminariją ar atleidimą) išventintus kunigus, apie išleistus atostogų klierikus, pasiūstus į kitą mokymo įstaigą ir kt.). Taigi taip pat yra nemažai statistinių duomenų apie seminariją.

⁷ Ten pat, f. 90–139, 140.

⁸ Ten pat, f. 90–167, l. 65.

⁹ Ten pat, f. 90–178, l. 3.

Šiame skyrelyje yra 1867–1876 ir 1882–1892 m. išsiųstų siuntų registravimo knygos (4 vienetai).

Toliau eina 1845–1881 m. (su pertraukomis) seminarijos gaunamų raštų registracijos knygos). Tai dvasinės ir pasaulietinės valdžios raštai, įsakymai, seminarijos inspektorių, dėstytojų, ekonomų raštai ir kt. Pvz., 1845 m. knygos pirmasis įrašas – Telšių Romos katalikų dvasinės konsistorijos 1845 09 20 įsakymas dėl Motiejaus Valančiaus paskyrimo seminarijos rektoriumi¹⁰.

Išliko 1845–1892 m. Telšių dvasinės seminarijos valdybos vedamų bylų bendrasis apyrašas, 1855–1867 m. valdybos išduotų liudijimų, pažymėjimų, leidimų, raštelių dėstytojams, auklėtiniams ir kt. registracijos knyga. Vertinga ir daug informacijos teikianti 1869 m. seminarijos namuose gyvenusių asmenų registracijos knyga¹¹ (čia yra ir vėlesnių įrašų). Knygoje randame seminarijos profesorių (A. Baranausko, G. Cirtauto, inspektoriaus A. Beresnevičiaus, kt.), auklėtinių, tarnautojų (vargonininko, kt.), tarnų ir darbininkų (sargo, virėjo, skalbėju, kt.) ir kitų ten apsistousių asmenų pavardės. Be to, čia yra nemažai žinių apie asmenis: buvo užrašoma socialinė kilmė ar laipsnis, amžius, šeimyninė padėtis, kada ir iš kur atvyko, kuriam laikui (visam laikui ar laikinai), kada ir kur išvyko, ar turi nuosavybę ir kokią, kuo užsiima seminarijoje. Be abejo, ne visur užpildytos skiltys, bet ir iš esamų duomenų galima susidaryti vaizdą apie seminarijos personalą. Jie buvo registruojami abėcėlės tvarka pagal pavardes. Iš viso įrašų apie 60.

VII. Asmenų dokumentai (1797–1914). Dokumentų nedaug, jie sudėti pagal pavardes abėcėlės tvarka. Tai stojusiųjų į Žemaičių seminariją asmens dokumentai (yra 8 asmenų dokumentai). Stojantieji paprastai pateikdavo gimimo metrikų išrašą iš savo parapijos bažnyčios knygu, mokslo baigimo pažymėjimą (gimnazijos ar kitos mokyklos atestata), gubernatoriaus išduotą politinio patikimumo liudijimą, vietos valdžios organų (valsčiaus valdybos) raštą apie gyvenamąją vietą, prašymą seminarijos rektoriui, kartais dar kokius papildomus dokumentus. Skyriuje taip pat yra keletas dėstytojų, kitų seminarijos tarnautojų asmens bylų, gimimo metrikų išrašų iš įvairių bažnyčių knygu, įvairių paskirų pažymėjimų, liudijimų.

VIII. Susirašinėjimas su asmenimis ir įstaigomis (1777–1924). Medžiaga šiame skyriuje gana padrika, nenuosekli, priklausanti ne vien seminarijai ir liečianti ne tik seminariją. Tai seminarijos valdybos susirašinėjimas su Žemaičių vyskupijos konsistorija, vyskupais, kitomis seminarijomis Lietuvoje ir Baltarusijoje, vienuolynais ir kitokiais mokslo, klierikų reikalais, ūkiniais, finansiniais, teisiniais klausimais. Tarp dokumentų yra Žemaičių vyskupų raštų: J. A. Giedraičio raštų nuorašai, M. Valan-

¹⁰ Ten pat, f. 90–268, l. 1.

¹¹ Ten pat, f. 90–297.

čiaus, Gasparo Cirtauto, Pranciškaus Karevičiaus raštai seminarijai ir vyskupijos kunigams, kiti pavieniai dokumentai.

IX. Ūkio dokumentai (1844–1871). Šiame skyriuje yra tik du dokumentai. Tai Žemaičių vyskupijos seminarijos poreikiams 1844–1871 m. gautų maisto produktų (mėsos, pieno produktų, žuvies, grūdų) registracijos knyga. Kaip matyti iš knygos, buvo nuolatiniai produktų tiekėjai, daugiausia žydų tautybės žmonės. Kitas dokumentas – 1866 07 11 sudarytas kunigų seminarijos (Kaune) turto sąrašas. Jis neilgas, trijų lapų. Jame išvardyti vežimai, pakinktai, įvairūs ūkio padargai, virėjų, stalo indai, vonios įranga ir patalynė svečiams.

X. Varia. Tai trys pavieniai dokumentai, du iš jų nepriklausantys Žemaičių seminarijai ir nepriskirtini pagal turinį kitiems skyriams: prelatui Giedraičiui 1874 m. išrašytas vaistų receptas Kaune, L. Aroštamo vaistinėje. Kitas dokumentas – Žemaičių vyskupijos (?) žmonių sąrašai, šalia – skaičiai. Rašyta 1881–1906 m. lenkų kalba, vėliau – lietuvių kalba. Prie kai kurių žmonių pavardžių lietuviškai parašyta jų mirties data („Numirė ...“). Knygos lapai subraižyti nedideliais langeliais. Paskirtis neišaiškinta. Trečias dokumentas – Kauno kunigų seminarijai 1926–1937 m. išduoti įvairūs kvitai, sąskaitos ir kt.

XI skyriuje sudėta keletas vienetų **apie seminariją**. Panašiai kaip ir X skyriuje, čia yra pavienių dokumentų nuorašai nuo privilegijų, fundacijų (Zigmanto Vazos, LDK pažiđininkio Stepono Paco, Jarošo Valavičiaus) Žemaičių vyskupijai, seminarijai (minimi XV–XIX a. dokumentai). Caro Aleksandro II įsakų katalikų dvasininkijos, seminarijos reikalais nuorašai (1817–1835). Neišaiškinto asmens surinkti (rašyta XX a. pradžioje lietuvių, lotynų kalbomis, mašinraštis) įvairūs išrašai (fragmentiški) apie Žemaičių vyskupijos kapitulą, seminariją, Lietuvos vienuolynus. Šaltiniai nenurodyti.

XII. Seminarijos bibliotekos rankraštinių knygų, atskirų rankraščių kolekcija (likutis). Žemaičių kunigų seminarija turėjo didelę biblioteką. Seminarijos valdybos dokumentuose yra įrašų apie lėšas, skiriamas bibliotekai, knygoms pirkti, minimi bibliotekininkai. Knygas seminarijai dovanodavo ir pavieniai asmenys. Pvz., Nemakščių klebonas kunigas Aleksandras Kieršanskis 1886 m. bibliotekai padovanojo 94 pavadinimų knygų teologijos, bažnyčios istorijos klausimais, pamokslų knygų, keletą žodynų ir kt. Tarp jų yra 9 lietuviškos knygos¹². (Šis sąrašas įrašytas prie 1885–1886 m. seminarijos bibliotekos abėcėlinio katalogo.)

Fonde saugomą Žemaičių seminarijos bibliotekos kolekciją galima būtų suskirstyti į dvi dalis. Pirmą sudaro bibliotekos katalogai, antrą – rankraštinių knygų ir rankraščių rinkinys.

¹² Ten pat, f. 90–369.

Išliko katalogai, parengti 1812–1839 m. (7 saug. vien.). Tai bibliotekos generaliniai abėcėliniai ir sisteminiai katalogai. Seniausias fonde saugomas katalogas yra sudarytas 1812 m. gegužės mėn. „Registr ksiąg...“¹³. Čia knygos surašytos pagal turinį, skyriaus viduje taip pat nesilaikoma abėcėlės tvarkos. Šiame sąrašė užrašytas knygos pavadinimas, formatas, tomų, egzempliorių skaičius. Leidimo metai ir vieta nenurodomi. Dauguma knygų lotynų, lenkų kalbomis, yra keletas prancūzų, vokiečių kalbomis. Paprastai buvo po 1 egzempliorių kiekvienos knygos, labai retai 2, 3 ar 4 egzemplioriai. Knygos suskirstytos į tokius skyrius (jie žymimi raidėmis):

A – Šventas raštas ir tai temai priklausančios knygos – 35 pavadinimai, daugiausia lotynų kalba.

B – Kanonistai ir juristai – 75 pavadinimai.

C – Teologijos knygos, jų daugiausia – 132 pavadinimai.

D – Katechistai, homilijos ir kitos tos tematikos knygos – 71 pavadinimas. Tarp jų yra, pvz., pirmojo Vilniaus universiteto rektoriaus Petro Skargos pamokslai apie Sakramentus („Kazanie księdza Skargi o Sakramentach“). Bet yra ir tokių užrašų: „Pamokslai be pavadinimo ir be viršelio“. Galbūt šios knygos susidėvėjo nuo dažno vartojimo ar kitų priežasčių.

E – Filosofinės knygos – 29 pavadinimai.

F – Literatūrai priklausančios knygos. Šiai grupei priklauso lotynų, graikų, poezijos, Erazmo Roterdamiečio knygos ir kt. – 31 pavadinimas.

G – Istorinės knygos, nemažas skyrius – 88 pavadinimai. Čia randame ir pirmosios Lietuvos istorijos, parašytos kunigo jėzuito Alberto Vijūko Kojalavičiaus, 2-ąją dalį (lotynų kalba, išleista Antverpene 1663 m.). Deja, nesant įrašų, sunku spręsti, ar tai šis leidimas, ar vėlesnis.

H – vienas didžiausių skyrių – 115 knygų. Tai dvasinės ir askezės knygos.

J – Ritualinės knygos (liečia tikiybinius papročius) – 19 pavadinimų.

Iš viso šį sąrašą sudaro 576 pavadinimų knygos, 639 egzemplioriai. Be to, jo pabaigoje pažymėta, kad bibliotekoje yra 30 rankraščių įvairiomis temomis ir vienas mažas atlasas. „Registro“ pabaigoje yra 107 knygų sąrašas. Tai knygos, kurios prisidėjo sudarius seminarijos knygų indeksą ir pridėtos prie R raidės. Daugiausia tai teologinės knygos.

Kitas – 1831–1832 m. knygų ir rankraščių sisteminis katalogas. Čia, kaip ir ankstesniame kataloge, knygos suskirstytos į analogiškus skyrius pagal pavadinimus. Be abejo, per 20 metų knygų padaugėjo – jų randame 708 pavadinimus.

Toliau eina bibliotekos knygų abėcėliniai katalogai. Pirmiausia reikėtų išskirti 1886 m. sudarytą Žemaičių seminarijos bibliotekos generalinį abėcėlinį katalogą. Jis pateikia puikų vaizdą apie turėtą biblioteką. Tai 457 lapų knyga. Joje įrašyta 5630

¹³ Ten pat, f. 90–367.

pavadinimų knygų, iš viso 9983 egzemplioriai (kiekviena raidė turi atskirą numerį). Čia knygos surašytos pagal autorius arba knygos pavadinimus abėcėlės tvarka. Pažymėta leidimo vieta ir data, formatas, tomai, kur knyga padėta (spintos Nr. ir numeris joje). Seniausia seminarijos bibliotekoje saugoma knyga – 1524 m. išleista „Roffensis Ivan. Epi Lutheranae assertionis confutatio juxta verum ac originalem archetypum“¹⁴ („Liuterio mokymo paneigimas pagal tikrą ir originalų šaltinį“). Yra nemažai XVII, XVIII a. išleistų knygų, didžioji dauguma – XIX a. Knygos rašytos lotynų, lenkų, prancūzų, vokiečių, keletas rusų kalbomis. Tarp jų randame nemažai lietuviškų knygų. Tai Simono Daukanto knyga „Budus senovės Lietuviu, Kalnieniu ir Žemaitiu“¹⁵ (išleista Peterburge 1845 m.) ir jo parengta G. D. Settegast „Naudinga bittiu knygele, taj yra Ajškus pamokimai ...“¹⁶ (išleista Peterburge 1848 m.); Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus „Patarles Zemajcziu“¹⁷ (išleista 1867 m.), „Gywenimaj szwentuju Diewa“¹⁸ (Tilžė, 1868 m.) ir kt.; Žemaičių vyskupo J. A. Giedraičio „Naujas istatimas Jezaus Christaus Wieszpaties musu lietuwiszku liezuwiu iszgulditas per Jozapa Arnulpa kunigaykszti Giedrayti“¹⁹ (Vilnius, 1816 m.); kunigo Kaliksto Kosakausko „Iszguldims apej sakramenta pakutos arba spawiednes szwentos...“²⁰ (Vilnius, 1862 m.); buvusio Varnių kunigų seminarijos profesoriaus, nuo 1864 m. Kauno kunigų seminarijos rektoriaus kunigo Jeronimo Račkausko „Wadowas į Dangu ir Meditacijos“²¹ (Vilnius, 1861 m.), Lauryno Ivinskio „Kalendorius ukiszkas katalikų Žiamaicziu ont...“ (1857, 1859, 1864 ir 1870 m.)²² ir kitas. Šiame kataloge yra ir vėlesnių įrašų (1888 m. ir kt.).

Be to, yra 1885–1886 m. sudarytas bibliotekos knygų abėcėlinis katalogas (iš šio katalogo knygos buvo įrašytos į 1886 m. generalinį katalogą), 1887–1892 m. knygų sąrašas (abėcėlinis), išliko 1887–1898 m. knygų ir periodinių leidinių sąrašas (jame įrašyta per 1200 pavadinimų knygų. Čia yra atskiras knygų ir kitų spaudinių rusų kalba sąrašas – 70 knygų). Toliau yra 1906 m. knygų sąrašas (spintos 29, 34, 35, 36). Jame randame gerokai daugiau įvairių sričių lietuviškų knygų.

Ir didžiausia – 1939 m. sudaryta Kauno metropolijos kunigų seminarijos bibliotekos inventoriaus knyga. Į archyvą pateko 2 knygos. Joje surašytos 20 099 knygos (t. y. kiekvienas egzempliorius turėjo savo numerį). Abi knygos visos prirašytos. Kaip

¹⁴ Ten pat, f. 90–369, l. 21.

¹⁵ Ten pat, f. 90–370, l. 97.

¹⁶ Ten pat, l. 43.

¹⁷ Ten pat, l. 18.

¹⁸ Ten pat, l. 165.

¹⁹ Ten pat, l. 16.

²⁰ Ten pat, l. 11.

²¹ Ten pat, l. 342.

²² Ten pat, l. 267.

jau minėta, seminarija turėjo apie 90 tūkst. knygų, taigi čia turime tik penktadalį bibliotekos. Šiame sąrašė rašomas knygos inventorinis numeris (kuris atitinka eilės numerį), autorius, knygos pavadinimas, tomas, išleidimo data ir vieta, išgijimo metai, kaina, pastabos (trys paskutinės skiltys nepildytos). Knygoje susegti mašinraščiai arba jų nuorašai. Knygoje randame XVI–XX a. išleistas knygas lotynų, lenkų, lietuvių, daug rusų ir kitomis kalbomis religine bei pasaulietine tematika.

Peržiūrėję šiuos katalogus, galime susidaryti puikų vaizdą apie seminarijos biblioteką ir jos knygas. Matome, kad biblioteka turėjo įvairiausių sričių knygų – religinės literatūros, antikos filosofų veikalų, grožinės literatūros (pvz., Dantės „Dieviškoji komedija“, Šekspyro dramos, kt.), daug knygų iš istorijos, teisės (pvz., LDK Statutas, M. Strykowski „Kronika...“), geografijos, įvairių kalbų gramatikas ir žodynus (lotynų, hebrajų, prancūzų, kt.), švietėjiško pobūdžio knygelių (S. Daukanto, M. Valančiaus) ir kitas. Tai rodo, kad knygos buvo vertinamos, kad buvo platus seminarijos profesorių ir joje besimokančių klierikų akiratis.

Kitą buvusios Žemaičių vyskupijos seminarijos bibliotekos kolekcijos dalį (rankraščių knygų ir rankraščių rinkinių) sudaro 1500 (?) – 1943 m. dokumentai. Iš viso 146 vienetai. Dalis šių rankraščių knygų pažymėtos Žemaičių vyskupijos seminarijos, kitos – Kauno kunigų seminarijos bibliotekų antspaudais ir signatūromis, dar kitose randame įrašų apie priklausomybę Tytuvėnų bernardinų vienuolynui ir kt. Dalis knygų turi po kelis antspaudus, kitos neturi jų. Galbūt kai kurios knygos niekada nepriklausė Žemaičių vyskupijos seminarijai ir į fondą pateko atsitiktinai. Vienos knygos įrištos oda, kitos yra kartono viršeliais. Dauguma knygų geros fizinės būklės, kai kurias reikėtų restauruoti.

Skyrelyje knygos ir rankraščiai sudėti chronologine tvarka. Pabaigoje yra dokumentai, kurių parašymo metai neišaiškinti – jie suskirstyti abėcėlės tvarka. Tai XVI a. 3, XVII a. 11, XVIII a. 48, XIX a. 54, XX a. 18 ir be metų 11 dokumentų.

Seniausia fonde saugoma bibliotekos rankraštinė knyga lotynų kalba – logikos vadovėlis „Tractatus primus Marsilij de suppositionibus cuius sunt due partes principales prima de definitione et divisionis suppositionibus“²³, spėtina, rašyta apie 1500 m. Paraštėse gausu įvairių priedašų lotynų k. Incipitai paryškinti, inicialai dažnai puošti. Kas perrašė knygą, neaišku. Knygos viršeliai kartono, juose išlikę seminarijos šifrai.

Bene didžiausios apimties rankraštinė knyga (650 lapų) – Braunsbergo (Varmijos) jėzuitų kolegijos studento Jurgio Oginskio iš Kozielsko užrašytas profesoriaus J. Henrichsono filosofijos paskaitų kursas „Biennalis Philosophiae cursus“²⁴ (pagal Aristotelį) – filosofijos, logikos, astronomijos, fizikos, matematikos pradmenys. Rašyta 1698–1700 m. lotynų, šiek tiek lenkų kalbomis. Rankraštis gausiai iliustruotas

²³ Ten pat, f. 90–374.

²⁴ Ten pat, f. 90–381.

spalvotais piešiniais ir brėžiniais, paryškinti incipitai ir inicialai. Yra Žemaičių seminarijos antspaudas ir signatūros. Šioje knygoje kartu įrištas spaudinys Teofano Kołbieczinskio „Philosophia secularis. Per theses Teoretico-politicas“ (pasaulietinė filosofija), 1700 m.

Visas rankraštines knygas galima būtų suskirstyti į keletą didesnių grupių. Tai knygos filosofijos, logikos, retorikos klausimais, moralinės teologijos santraukos, „Katalikų bažnyčios istorijos“, Biblijos aiškinimai, evangelijos komentavimas, bažnytinės teisės veikalai ir kt. Yra nemažai katekizmų, maldų knygų, tarp jų ir lietuvių kalba: tai Juozapo Bohuszo „Apie maldą“²⁵ (jame aiškinama 10 Dievo įsakymų) (1894 m.), Adomo Mackevičiaus „Katechizmas apei treči prisakima Bažniczes szwętos“²⁶ (1845), „Naujas mienou szwęcziusis panos Marios“²⁷ (1877) (katalikams skirta gegužės mėn. maldų ir giesmių knyga) ir kt. Yra keletas pamokslų knygų, tarp jų „Orator Ecclesiastes ...“²⁸ (pamokslai, surašyti pagal Šv. Raštą) – XVI–XVII a. pr., lotynų kalba. Knygos viršeliai ornamentuoti, su 4 iliustracijomis; XIX a. lietuvių kalba rašyti pamokslai²⁹ ir kt. Dėmesį atkreipia „Ceremoniarum de Missa Lecta“ D. 1³⁰ (mišių laikymo ceremonias), rašyta 1730 m. Knyga su spalvotomis iliustracijomis, paryškintais incipitais.

Žemaičių vyskupijos seminarijos bibliotekoje buvo ir paskaitų užrašų, vadovėlių klierikams. Daugiausia tai jėzuitų kolegijose Poznanėje, Naugarduke 1737–1740 m. skaitytų teologijos, retorikos paskaitų užrašai. Galbūt šiuos užrašus atsivežė jėzuitai, dėstę seminarijoje, o gal jie atsitiktinai pateko į biblioteką. Įdomus rankraštis „Horographia“³¹ (horografijos, arba laiko skaičiavimo, užrašai su brėžiniais, iki 1749 m.). Yra graikų kalbos gramatika (XVIII a.), trumpas maldų skaitymo ir pamokslų skaitymo vadovėlis (b. m., lotynų k.) ir kt. Čia taip pat randame filosofinių apmąstymų knygų, dvasinio tobulinimosi vadovėlių, patarimų klierikams ir kt.

Iš šių knygų norėusi išskirti Žemaičių kapitulos prelado arkidiakono, istoriko Benedikto Smigelskio (~1782–1879), lenkų kalba daug rašiusio apie Žemaičių vyskupiją, du rankraščius. Tai dalis jo darbo (42 p.) „Ułamki tyżące się Diecezii Żmudzkiej“³², kurioje aprašytas Obelių dekanatas (rašyta 1856 m.) ir „Studium pierwsze czyli Pierwsza mowa o upadku Państwa rzymskiego...“³³ (studija apie Romos valstybės žlugimą) – 204 psl. darbas, rašytas 1873 m.

²⁵ Ten pat, f. 90–471.

²⁶ Ten pat, f. 90–448.

²⁷ Ten pat, f. 90–463.

²⁸ Ten pat, f. 90–375.

²⁹ Ten pat, f. 90–484.

³⁰ Ten pat, f. 90–393.

³¹ Ten pat, f. 90–402.

³² Ten pat, f. 90–453.

³³ Ten pat, f. 90–461.

Fonde saugomas nedidelis sąsiuvinėlis – vyskupo Antano Baranausko 6 giesmės į Panelę Švenčiausią³⁴, rašytos lietuvių ir lenkų kalbomis 1861–1900 m. Petrapilyje, Kaune ir Seinuose. Po kiekviena giesime užrašyta parašymo data ir vieta. Literatūrologė R. Mikšytė patikslino, kad tai vyskupo brolio Anupro Baranausko nuorašai.

Tarp kitų rankraščių – kunigo Kajetono Aleknavičiaus (Aleknos) darbas „Apie mokymą skaityti, poteries, padorų apsiėjimą ir Šv. Rašto mokslą Kalbėsiais parašyta kun. K. Aleknos“³⁵, rašytas 1846 m. Fonde saugomas J. Tumo-Vaižganto 1905 m. parengtas šio darbo leidimas.

Yra keletas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos dokumentų: seminarijos Statutas (1935), regula (1934), seminarijos 1920–1930 m. apžvalga, išlaidų seminarijos bibliotekos statybai apyskaita ir kt.

Tarp rankraščių ir rankraštinų knygų, buvusių Žemaičių seminarijos bibliotekoje, pateko dalis dokumentų, nesusijusių su šia seminarija. Tai įvairių vienuolynų, bažnyčių dokumentai, vizitacijų aktai, gimimo metrikų knygos, vyskupų, caro valdžios potvarkių nuorašų knygos, Žemaičių vyskupijos dokumentų, netgi įvairių Žemaitijos dvarų dokumentų. Matyt, jie atsitiktinai pateko į seminarijos biblioteką arba į šį fondą.

Reziumuojant galima būtų pasakyti, kad Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomas Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos archyvas – puikus šaltinis istorikams, kultūros tyrinėtojams. Čia yra daug medžiagos norintiems seminarijos istoriją ir veiklą tyrinėti, jos dėstytojų ir auklėtinių biografijas papildyti, knygos, bibliotekų istoriją ir raidą tyrinėti. Statistinės žinios gali būti panaudotos platesnėms analizėms daryti ir t. t.

Rima Dirsyte

IGNO JONYNO RANKRAŠTINIS PALIKIMAS LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKOS RANKRAŠČIŲ SKYRIUJE

„Svarbiausia istorijos taisyklė yra nedrįsti sakyti melo, nedrįsti nuslėpti tiesos“ – ši Igno Jonyno pamėgta Cicerono sentencija labai tiksliai nusako profesoriaus darbų esmę ir veiklą.

Lietuvos mokslų akademija saugo šio žymaus istoriko rankraščių fondą (f. 105). Jis buvo gautas iš I. Jonyno palikuonių Kaune ir sudaro 732 vienetus rankraščių, mašinraščių, spaudinių lietuvių, vokiečių, prancūzų, rusų, lenkų, lotynų kalbomis. Rankraščiai buvo sutvarkyti 1960 m., o likę prie jų smulkieji spaudiniai – 2000 m.

³⁴ Ten pat, f. 90–457.

³⁵ Ten pat, f. 90–489.

pradžioje. Aprašas-kartoteka. (Inventoriaus knyga Nr. 40). Šio fondo aprašas yra netikslus, neinformatyvus, nebeatitinkantis dabartinių rankraščių tvarkymo taisyklių. Aprašo kortelės susistemintos nenuosekliai, griežtai neprisilaikius nei abėcėlinio, nei chronologinio principo. Vieniems skyreliams priklausanti medžiaga pasikartoja ir kituose. Todėl rašant šią apžvalgą kilo nenumatytų sunkumų, ne visus juos pavyko įveikti.

Dalykinių požiūriu fondo kartoteka suskirstyta į 10 skyrių. Juos sudaro: personalijos; moksliniai darbai; paskaitos; kitų autorių darbai; studentų darbai; korespondencija; politinės veiklos palikimas; sena archyvinė medžiaga; įvairenybės; spaudiniai.

Kituose bibliotekos fonduose pasitaikantys I. Jonyno rankraščiai bus paminimi kiekvieno skyriaus pabaigoje.

I. Jonyno gyvenimą, diplomatinę ir mokslinę veiklą plačiai yra aptaręs jo biografas ir jo raštų rengėjas akademikas Vytautas Merkys¹, vėliau šią biografiją dar papildęs ir įžvalgiai pakomentavęs². Čia pakartosime tik svarbesnes jos datas ir paminėsime profesoriaus šeimos palikuonius.

Ignas Jonynas gimė 1884 m. sausio 24 d. Kalvarijos aps., Simno vls., Atesninkų k., valstiečių šeimoje. Baigė Krokialaukio pradinę mokyklą ir Marijampolės gimnaziją (joje mokėsi 1896–1904 m.). 1904–1911 m. studijavo istoriją Maskvos universitete, klausėsi garsaus istorijos specialisto prof. M. Liubavskio ir kitų žymių istorikų paskaitų. Prancūzijoje, Grenoblio universiteto Literatūros fakultete, jis gilinosi į prancūzų kalbą ir literatūrą ir gavo šių disciplinų mokytojo diplomą, o 1909–1911 m. Berlyne sustiprino vokiečių kalbos ir visuotinės literatūros žinias. Baigus mokslus, caro valdžia neleido jam dirbti Lietuvoje, ir jis mokytojavo Bogorodske (dabar Noginskas) bei Maskvos vidurinėse mokyklose, kursuose. Ten vedė mokytoją Eleną Ustinovą.

Į Vilnių I. Jonynas sugrįžo su šeima 1919 m., iškviestas Lietuvos sovietinės vyriausybės, pasiūliusios jam darbą Švietimo liaudies komisariate. Lygiagrečiai jis dirbo Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijos mokytoju, vėliau jos direktoriumi. Įsitraukė į Lietuvos mokslo draugijos veiklą. Lenkams užėmus Vilnių, I. Jonynas pėsčias išėjo į Kauną. 1920 m. jis buvo paskirtas Tautų Sąjungos karinės kontrolės komisijos Lietuvos vyriausybės atstovu Vilniaus krašto reikalams. Čia dirbdamas I. Jonynas palaikė ryšius su broliais Biržiškėmis³. Tapęs Užsienio reikalų ministerijos departamento direktoriumi (dirbo 1922–1929 m.), jis 1923 m. buvo išrinktas Lietuvos draugijos Tautų Sąjungai remti valdybos sekretoriumi. Pakviestas į besikuriantį Lietuvos

¹ V. M e r k y s, Istorikas Ignas Jonynas, *I. Jonynas, Istorijos baruose*, Vilnius, 1984, p. 5–31.

² V. M e r k y s, Keletas žodžių apie autorių, *I. Jonynas, Lietuvos didieji kunigaikščiai*, Vilnius, 1966, p. 5–13.

³ V. B i r ž i š k a, *Dėl sostinės*, Londonas: Nida, 1967, d. 3, p. 151.

universitetą, I. Jonynas tapo ilgamečiu Kauno Vytauto Didžiojo universiteto dėstytoju, docentu, profesoriumi, Lietuvos istorijos katedros (1932–1940) vedėju. Nuo 1929 m. jis ir vienas iš Lietuvos istorijos draugijos kūrėju, aktyvus jos narys, vyriausybės pavedimu rūpinęsis kultūros vertybių reevakuacija iš SSSR⁴. Temos, į kurias I. Jonynas gilinosi, apėmė XIII–XV a. Lietuvos istoriją. Savo tyrinėjimus jis grindė pirminiais šaltiniais.

Nuo 1940 m., kai iš Kauno į Vilnių buvo perkeltas Humanitarinių mokslų fakultetas, drauge su juo persikėlė ir I. Jonynas. Profesoriaudamas Vilniuje, jis ėjo ir Lituanistikos instituto istorijos skyriaus vedėjo pareigas.

Pokario metais Vilniaus universitete buvo pertvarkytas istorijos mokslo disciplinų dėstymas. 1948 m. Lietuvos istorijos katedra, kuriai jau vadovavo J. Žiugžda, buvo įjungta į SSSR istorijos katedrą. Jos vadovu vėl tapo J. Žiugžda. I. Jonynas neteko teisės dėstyti Lietuvos istoriją, jis skaitė SSSR istorijos kursą. Profesoriumi ne kartą buvo reikšti priekaištai dėl jo „buržuazinių pažiūrų“ ir žemo „politinio-ideologinio“ dėstymo lygio. Slaptas įkaltis buvo ir tai, kad abu jo sūnūs dalyvavo rezistenciniame judėjime ir buvo pasitraukę į Vakarus, o sesers ūkininkės Mortos Jonynaitės-Griškevičienės duktė ir sūnus 1948 m. buvo ištremti į Sibirą, jų ūkis atimtas⁵.

Dėstydamas istoriją, profesorius aktyviai dalyvavo studentų mokslinės draugijos veikloje, stengėsi į ją įtraukti gabesnius studentus. Jis rengdavo studentams ekskursijas po žymiąsias Lietuvos istorijos vietas. 1954 m. liepos pradžioje drauge su studentais jis plaukė garlaiviu Nemunu nuo Kauno į Klaipėdą. Netrukus po šios ekskursijos 1954 m. liepos 14 d. I. Jonynas mirė nuo infarkto. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse. 1967 m. mirė ir jo žmona Elena Jonynienė.

Kaip atsimena istorikas R. J. Jasas, „I. Jonynas buvo vidutinio ūgio, gražiai pražilusiais plaukais, tvarkingai pakirptais trumpais ūsais, orus, tarytum spinduliuojantis gilia vidine kultūra“⁶. Jis turėjo tris vaikus: Birutę, Vytautą ir Kęstutį. Duktė Birutė Jonynaitė-Andrejevienė (g. 1916), ištekėjusi už Kauno muzikinio teatro solisto ir režisieriaus Rostislavo Andrejevo (1907–1967), ilgus metus dėstė prancūzų ir anglų kalbas Kauno II vidurinėje mokykloje. Birutės šeimoje užaugo taip pat trys vaikai, prof. I. Jonyno vaikaičiai: Julius Andrejevas (g. 1942), kompozitorius ir pianistas, dabartinis Lietuvos valstybinio operos ir baleto teatro direktorius; jo sesuo Ina (g. 1943), gydytoja; ir jaunesnysis Juliaus brolis Kostas (g. 1945), inžinierius.

I. Jonyno sūnus Vytautas (g. 1918) – ekonomistas, iki pensijos dirbo Monrealio universiteto ekonomikos bibliotekos vedėju Kanadoje, dažnai bendradarbiavo spaudoje, rašė kritikos straipsnius. Otavoje gyvena I. Jonyno vaikaičiai, Vytauto sūnus Andrius, ekonomistas. Jaunesnysis profesorius sūnus Kęstutis (1922–1996), apsigy-

⁴ J. K i a u p i e n ė, Ignas Jonynas, *Praeitis*, 1922, t. 3, p. 245.

⁵ V. M e r k y s, Keletas žodžių apie autorių..., p. 9.

⁶ R. J a s a s, Profesorius Ignas Jonynas: „Niekur iš Lietuvos nevažiuosiu“, *Diena*, 1996 10 18, p. 7, 10.

venęs Niujorke, užaugino tris dukras: Jolantą, Kristiną ir Viktoriją. Visi užsienyje gyvenantys I. Jonyno vaikaičiai kalba lietuviškai⁷.

Išsaugotame I. Jonyno rankraštiniam palikime atsiskleidžia svarbiausi žymaus istoriko gyvenimo įvykiai, jo visuomeninė, pedagoginė veikla, profesoriavimo metai, mokslo darbai, ryšiai su žymiaisiais Lietuvos ir užsienio mokslininkais, rašytojais, visuomenės veikėjais.

I. Personalija (sign. 1–33)

Čia saugomi I. Jonyno 1922–1952 m. asmens dokumentai, pažymėjimai, daktaro laipsnio, profesoriaus vardo suteikimo diplomai, charakteristikos, kadru įskaitos lapai. Yra atsiųstas jo, kaip Bogorodsko privačios mokyklos istorijos mokytojo, tarnybos formuliaras; 1914–1933 m. finansiniai dokumentai: Bogorodsko aps. sąskaitos knygelė, Maskvos kredito draugijos paskolų lakštai, 1949 m. turto draudimo pažymėjimas; jo, kaip Lietuvos mokslų akademijos Istorijos skyriaus vedėjo, 1944 m. raštai vokiečių okupacinei valdžiai dėl pagrobtų reikmenų; fragmentas pareiškimo Vilniaus m. vykdomajam komitetui dėl jo buto apiplėšimo 1944 m. vasarą.

Prie personalijų atsidūrė kai kurie I. Jonyno pedagoginės veiklos Vilniaus universitete dokumentai: 1940 m. mokslo planai, Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvos istorijos katedros 1941 m. posėdžių protokolai (sign. 25); I. Jonyno 1940–1944 m. mokslinių darbų sąrašas, paskaitų tvarkaraštis; šio universiteto SSSR istorijos ir Visuotinės istorijos katedros 1947–1948 m. posėdžių protokolai (sign. 16); Istorijos fakulteto 1949 m. bendro susirinkimo nutarimas dėl ideologinio darbo pagerinimo, kur tarp kitų dėstytojų kritikuojamas ir I. Jonynas (sign. 28). Yra I. Jonyno pasiaiškinimai dėl savo pozicijos per Levitaco diplominio darbo gynimą; raštas dėl neteisingo spaudoje pasirodžiusio straipsnio, diskredituojančio jo kaip istoriko vardą. Išsaugoti Vilniaus valstybinio universiteto 1952–1954 m. tarnybinių įsakymų I. Jonynui nuorašai.

Kauno universiteto bibliotekos varia fonde yra I. Jonyno biografinė anketa, kai jis 1929 m. dirbo Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje (f. 12-2901).

II. Moksliniai darbai (sign. 105-157)

Svarbiausi I. Jonyno moksliniai darbai yra paskelbti jau minėtuose akad. V. Merkio sudarytuose rinkiniuose „Istorijos baruose“ (1984) ir „Lietuvos didieji kunigaikščiai“ (1996).

⁷ Ten pat, p. 10.

Rankraščių fonde saugoma jo daktaro disertacijos „Didžiojo kunigaikščio Vytauto šeimyna“ originalas (sign. 52), „Vytauto šeimos“ 1932 m. atspaudai (sign. 150), šia tema publikuoti straipsniai „Vytauto ženklas“, „Vytauto ženklo arba herbo klausimu“; studija „Kęstutis ir jo laikai“ (sign. 91, 207); pranešimas ir jo tezės prancūzų k., skaitytas 1937 m. I Pabaltijo istorikų kongrese Rygoje „Lietuvių gentys iki XIV amžiaus“ (sign. 98); straipsniai apie Algirdą (sign. 34), Gediminą (sign. 79), Jogailą (sign. 66–75), Elena, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro žmoną (sign. 57–58). Tarp I. Jonyno rankraščių randame anksčiau publikuotus straipsnius: „Iš Mažosios Lietuvos istorijos“ (sign. 81); „Klaipėda 1923–1933 m.“ (sign. 92); „Antanas Prochaska 1852–1930“ (sign. 35–38); „Pirmasis Lietuvos statutas“ (sign. 121, 122); „Saulės mūšis“, „Pranciškonų nužudymas Vilniuje“; „Prof. Motiejus Liubavskis. Jo gyvenimas ir darbai“ (sign. 125); „Jonas Yčas“ (sign. 76, 77); „Keli brožai iš Lietuvos istorijos po Liublino unijos“ (sign. 205). Yra jau po I. Jonyno mirties išleisto veikalėlio „Ukrainos susijungimo su Rusija istorinė reikšmė“ mašinraštis, straipsnelio ir paskaitos šia tema autografa (sign. 155–157).

Dr. J. Tumelis yra paskelbęs I. Jonyno spausdintų darbų bibliografiją⁸. Į ją nepateko greičiausiai taip ir likę nepublikuoti tokie I. Jonyno fonde esantys straipsniai: „Vaizdelis iš Rusijos kultūrinio gyvenimo XVII šimtmetėje“; „Danų karaliai Valdemaro piršlybos“ (sign. 48); „Dekabristai ir Lietuvos jaunimas“ (sign. 49); „Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos ponų taryba“ (sign. 53); „Dr. V. Pietaris apie Lietuvos kroniką“ (sign. 54); „Drakono ordino klausimu“ (sign. 55); „Ekonominiai straipsniai XIX ir XX a. pradž. Rusijoje“ (sign. 56); „Karaliaus Jono Sobieskio kiverčas su Lietuva 1685 m.“ (sign. 85); „Katalikybė Lietuvoje po Mindaugo“ (sign. 87); „Kazimieras Lyščinskis“, „Kazimiero Lyščinskio byla“ (sign. 88–89); „Kelios žinios apie Lietuvos ponus“ (sign. 96); „Lietuvių lotyniškasis kilimas“ (sign. 100); „Lietuvos didžiojo seimo genezis“ (sign. 102, 106); „Lietuvos kariuomenė XVIII amžiuje“ (sign. 104); „Lietuvos paštas XVIII a. pabaigoje“ (sign. 105); „Livonijos karo pradžia“ (sign. 112); „Maskva XIX a.“ (Maskvos miesto istorija po baudžios panaikinimo iki šių dienų“, sign. 113); „Nacionaliniai-tautinė politika“ (apie caro politiką baškių ir ukrainiečių atžvilgiu, sign. 117); „Pseudo caras Bazilius“ (apie Timošką Ankudinovą, pasivadinusį caro V. Šujskio sūnumi, sign. 126). Yra straipsnių apie moteris, kur minimos Mykolo Lietuvio ir Volano pažiūros į jas; metmenys straipsnio apie moteris senovės Prūsijoje, Lenkijoje (sign. 137, 138). Išliko straipsniai „Valstiečiai Pauliaus laikais“ (sign. 142), „Vilniaus katedralinė bažnyčia“ (sign. 146), „Vilnius 1655 m.“ (sign. 147), „Vilniaus universitetas 1812 metais“ (sign. 637), „Vytautas ir Švitrigaila“ (sign. 148).

⁸ J. T u m e l i s, Igno Jonyno spausdintų istorijos darbų sąrašas, I. Jonynas, *Istorijos baruose*, Vilnius, 1984, p. 287–297.

I. Jonynas laisvalaikiu domėjosi gėlininkyste, sodininkyste. Tebėra saugomi jo rašiniai „Bijūnai“ (sign. 44, 45), „Įvairių kriausių atmainų auginimo, apsiveisimo, žydėjimo ir kt. aprašymai“ (sign. 84).

Iš vertingų ir gausių I. Jonyno išrašų minėtinos žinios apie Vytauto žmoną Julijoną ir dukterį Sofiją (sign. 60); rusų-totorių santykius; medžiaga Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto laikams apibūdinti „Nuo Gedimino iki Vytauto mirties“ (sign. 114–115). Čia ir I. Jonyno rengta publikacija apie Mykolą Lietuvį, Mykolo Lietuvosio traktatas „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ su lotyniško teksto nuorašais ir vertimu (sign. 377–379); straipsnių fragmentai „Mykolas Lietuvis, XVI šimtmečio rašytojas“, šios temos išrašai ir dokumentų nuorašai (sign. 63–65). Yra išrašų iš šaltinių ir tokiomis temomis kaip „Antanas Tyzenhauzas“ (sign. 40); „Krymo istorija“ (sign. 94); „Dokumentai, liečiantys lietuvių katalikų kovą dėl lietuvių kalbos įvedimo į Vilniaus krašto bažnyčias 1939–1940 metais“ (sign. 338).

Yra straipsnių variantų apie karo tarnybos įvedimą XVI šimtmetyje („Krašto apsaugos organizacija“); apie kryžiuočių karų pobūdį („Karaliaus kova su pavaldiniu“); apie lietuvių kalbą Vilniaus akademijoje; taip pat metmenys straipsniams „1501 m. unijos likimas“, „Rytų bažnyčia Lietuvoje“, „Vakarų slavų istorija“. Iš dokumentų vertimų minėtinas „Pirmas Gedimino laiškas popiežiui“ (sign. 120); ištrauka iš anglų keliautojo W. Coxe'o Lenkijos ir Lietuvos aprašymų „Lietuvos valstiečiai 18 a.“ (sign. 107); Gardino manufaktūrų aprašymas (sign. 196).

Į I. Jonyno bibliografiją liko neįtraukta 1930 m. jo parašyta recenzija apie J. Toraičio knygą „Vytautas katalikas“ (sign. 274, l. 41–42), galbūt nebuvo publikuota.

Kituose fonduose (A. Janulaičio, P. Tarasenos, A. Rimkos) yra I. Jonyno straipsnių iškarpos iš periodikos (f. 267–3667, 3717, 3718; f. 235–491); kritiškas I. Jonyno atsiliepimas apie nenustatyto autoriaus straipsnį, parašytą 1928 m. rusų kalba, „Vytauto, Lietuvos didžiojo kunigaikščio, svajonė apie tautinę bažnyčią Lietuvoje“ (f. 276–621).

III. Paskaitos (sign. 158–338)

Paskaitos sudaro gausiausią I. Jonyno rankraštinio palikimo dalį. Saugomi tokie profesoriaus paskaitų ciklai: „Lietuvos istorija“ (sign. 161–166, 168–176); „Lietuvos istorijos XV–XVI amžiuje konspektas“ (sign. 177–178); „Lietuvos istorijos spekursas“ (sign. 158–159); „Lietuvių ir lenkų santykiai Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero laikais“ (sign. 95, 99, 213, 230); „Mažoji Lietuva Mažvydo laikais“ (sign. 220); „Vytautas ir totoriai“ (paskaita su pridėtais išrašais, sign. 210); „Apybraiža apie Lietuvos tautinės valstybės genezę“ (sign. 274, l. 15–23). Latvijos (sign. 306), Estijos (sign. 201) paskaitų grupės jungė tema „Pabaltijo kraštų istorija“. 1927–1929 m.

I. Jonyno Lietuvos istorijos paskaitos, užrašytos studentų, buvo išspausdintos litografiniu būdu⁹. Studentė G. Daugirdaitė apie 1936 m. sukonspektavo paskaitas „Lenkijos ir Lietuvos istorija 1378–1382 m.“ (sign. 677).

Tebėra Lenkijos (sign. 307–318), Prancūzijos (sign. 319–321) istorijos paskaitos ir kiti jau vėliau skaitytų paskaitų kursai: „Rusijos istorija“ (sign. 260–305); „Rusijos istorija XIX a. – Haličo-Volynės kunigaikštystė XVI a: (sign. 274); paskaitų grupė apie reformas Rusijoje: tarp jų apie baudžiovos panaikinimą Lietuvoje, 1831 ir 1863 m. sukilimus, Lietuvos valstiečius (sign. 231); „Naujoji Rusijos istorija“ (sign. 260–273); SSSR istorija (sign. 233–236 ir 239–246); „SSSR tautų istorija“ (sign. 250–252). Įdomus J. Jurginio rašytas I. Jonyno paskaitos „Maskvos didžiojo kunigaikščio Jono III užsienio politika“ įvertinimas (sign. 358).

Išliko ir atskiros, pavienės paskaitos, kurias profesorius skaitė įvairiomis progomis, tokios kaip „Gedimino dinastijos kilmė“ (sign. 202–203); „Pravoslavija Lietuvoje XIV a.“ (sign. 218); „1812 m. karas. Napoleonas Seinuose“ (sign. 223–224); „Karalienės Bonos ekonominė veikla“ (sign. 226); „Kunig. Mykolo Gliniskio sukilimas“ (sign. 227); „Daina apie Igorio žygį“ (sign. 212); paskaita apie Vilniaus universitetą 1803 m., jo statutą (sign. 636).

Tebesaugomi I. Jonyno paskaitų juodraščiai, bylojantys apie Lenkijos ir prūsų ordino karą XV a., paskaitų fragmentai – apie Vilniaus akademijos įsteigimą, Stepovo Batoro karus su Maskva ir kiti.

Dalis I. Jonyno paskaitų buvo jo rašomų straipsnių šaltinis.

IV. Kitų autorių darbai (sign. 322–418)

Šis skyrelis tarsi pratęsia paskaitų ciklą. Čia randame Maskvos ir kitų universitetų profesorių paskaitas, atskirų mokslininkų skaitytas disciplinas, darbų studijas, vadovėlius, autoportretus, I. Jonyno grožinės literatūros vertimus iš prancūzų kalbos.

Minėtinos prof. A. Čiuprovo ir kt. paskaitos „Policijos teisė“, skaitytos 1884–1885 m. Maskvos universitete (sign. 390); ten pat prof. J. Gambarovo 1891–1892 m. skaityta „Rusijos pilietinė teisė“ (sign. 395); V. Gerje 1891–1895 m. paskaitų ciklai „Naujoji istorija“, jo 1896 m. paskaitos „Romėnų istorija“ (sign. 349–350); I. Lappo paskaitų apie 1598–1883 m. Rusijos istoriją mašinraštis (sign. 368); I. Karamzino 1810 m. „Zapiski o Rossiji“ nuorašas (sign. 361). Iš vėlesnių M. Massoniaus 1924–1925 m. „Estetikos“ paskaitų kursas (sign. 373); A. Šapokos paskaitų rinkinys „Lietuva reformų seimo metu“ (sign. 402); „Lietuva ir Lenkija po 1569 m. unijos“

⁹ I. J o n y n a s, *Lietuvių tautos istorija*, Kaunas, 1928–1929, d. 1–3. P. Karazijos fonde išliko šio rankraščio hektografas (f. 246–1261).

(sign. 401); J. Vabalo-Gudaičio „Pedagogikos istorija“ ir 1931 m. paskaitos „Pedagogikos istorijos papildymai“ (sign. 412, 388). Čia ir B. Dundulio 1951 m. paskaita „Rytų kraštų istorija“ (sign. 339).

Tarp svarbesnių kitų autorių mokslo darbų – K. Avižonio veikalas „Bajorai valstybiname Lietuvos gyvenime Vazų laikais“ mašinraštis su pataisymais (sign. 325); J. Jakšto 1932 m. spaudai parengta istorinė-literatūrinė studija „Vakarų krikščionių mintys apie Romos imperiją iki V amžiaus“ (sign. 353); J. Matuso 1930 m. studija „Lietuvių rusinimas per Kauno gubernijos pradžios mokyklas nuo Muravjovo iki pabaigos rusų viešpatavimo Lietuvoje“ (sign. 375), jo „Švitrigaila – Didysis Lietuvos kunigaikštis“ (sign. 376); A. Šapokos „Naminės kovos Lietuvoje XVII amž. gale ir XVIII amž. pradžioje“ mašinraštis (sign. 406); J. Švobos „Lietuvių ir lenkų santykiai XVII šimt., pasiremiant Lietuvos kanclerio Albrechto Stanislovo Radvilos atsiminimais“ su pataisymais (sign. 404); J. Žiugždos „Lietuvos TSR istorijos“ mašinraštis (sign. 419).

Yra W. Hołubowicziaus straipsnio „Krzywy Gród z XIV w. na Górze Bekieszowej w Wilnie“ atspaudas su autoriaus dedikacija I. Jonynui (sign. 686), J. Kozłowskos referatas apie Vilniaus universitetą 1832–1842 m.

I. Jonynui dažnai tekdavo recenzuoti ar oponuoti ginamas disertacijas. Jam savo autoreferatus yra atsiuntę: K. Aksionovas, A. Andrejevas, T. Chalepa, K. Grašmanas, P. Marunia, I. Oleinikas, L. Poliakova, G. Slavinas, V. Sluckis.

Su poetu aušrininku Ksaveru Sakalausku-Vanagėliu I. Jonyną siejo artimi, asmeniniai ryšiai. Profesorius yra gavęs didelį jo kūrybos pluoštą „Eilėraščiai ir proza“ (sign. 414), o ir pats domėjosi literatūriniu darbu. Iš prancūzų kalbos I. Jonynas yra išvertęs A. Daudet apysakas „Kiukiuniano klebonas“, „Laiškai iš mano malūno“, „Pirmadienio pasakojimai“ (sign. 333–337); P. Mérimée „Karolio XI regėjimas“, „Mateo Falkone“, „Redauto paėmimas“, „Tamango“ (sign. 380–383); E. Zola „Žiema“ (sign. 417).

V. Studentų darbai (sign. 420–512)

I. Jonyno paskaitas per 40 jo profesoriavimo metų lankė daugelis studentų.

Iš Kauno universiteto laikotarpio išsaugota keletas studentų mokslinių darbų. Tai K. Avižonio 1928 m. rudens seminarinis darbas apie Lietuvos buitį XVII a., E. Grincevičiūtės 1938 m. referatai apie 1398 m. Nemuno Salyno sutartį ir Varšuvos recesą, A. Šapokos 1927–1928 ir vėlesnių metų seminariniai darbai apie Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvarų gyventojų padėties pasikeitimus, susijusius su žemės matavimu, apie žemės valdymo formas Lietuvoje, jo kursiniai darbai „Rusai Lietuvoje 1654–

1667 metais“, „Politinė Lietuvos padėtis (1569), einant Liublino seimo dienynu“, „Karališko dvaro ūkis Lietuvoje antroje XVI a. pusėje“. Daugiausia žinių išliko apie 1951–1954 m. I, II ir V kurso studentų istorikų mokslą Vilniaus universitete. Čia yra J. Bragos, P. Bernatavičiaus, B. Bučaitės, M. Bugarausko, D. Butėno, E. Danilaitės, B. Daščioro, R. Firkovičiaus, L. Gailiušo, B. Lunecko, R. Mikos, L. Nakaitės, E. Radzvilovaitės, N. Ribakovo, A. Rulytės, V. Skirmanto, A. Straukaitės, M. Tamošiūno, A. Žebos, ir kitų seminariniai bei kursiniai darbai. Diplominių darbų vos keletas: A. Kremerio, P. Pavilionio, J. Senečiūtės, D. Vailionytės.

Dalis studentų savo darbams rinkosi lietuvišką tematiką, tyrinėjo lenkų-lietuvių santykius, kitų temos apėmė Rusijos, SSSR istoriją. Iš 92 išlikusių studentų darbų 51 buvo skirtas Rusijos ar Ukrainos istorijos įvykiams.

Prof. I. Jonyno paskaitų dar klausėsi vyresnioji žymiausių mūsų dabartinių istorikų karta, tačiau daugelio jų studijų metų darbų profesoriaus fonde nėra.

VI. Korespondencija (sign. 513–570)

I. Jonynas susirašinėjo su garsiais Lietuvos bei užsienio mokslo ir visuomenės veikėjais, giminėmis, artimaisiais. Visa korespondencija raiškiai atspindi jo įvairiapusę veiklą ir plačius interesus. Vertingą šios korespondencijos dalį yra paskelbęs akademikas Vytautas Merkys¹⁰. Iš 84 jo publikuotų profesoriaus laiškų 75 yra paimti iš Mokslų akademijos bibliotekos rankraščių fondų. Neskelbtų liko kur kas daugiau.

Tarnybiniais reikalais profesorius susirašinėjo su Lietuvos banku, Lietuvos konsulatu Karaliaučiuje, Lietuvos pasiuntinybe Latvijoje, Lituanistikos institutu, Tomsko universitetu. Yra JAV konsulo raštas; Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarnių mokslų fakulteto 1935–1936 m. susirašinėjimas dėl Pabaltės akademijos ir estų-suomių lektorato įsteigimo prie šio fakulteto (sign. 22). Susirašinėjimo byloje įvairiais universiteto reikalais yra M. Biržiškos, V. Mykolaičio-Putino ir V. Krėvės atsiliepimai apie J. Baldžiaus habilitacinį darbą (sign. 31). (Kita tarnybinių raštų dalis bus tolesniame skyrelyje, prie I. Jonyno politinės-diplomatinės veiklos).

Gausiausia profesoriaus korespondencija yra susijusi su Lietuvos universiteto kūrimusi Kaune. Universitetui iš pat pradžių trūko ne tik istorikų specialistų, bet ir istorinės, mokslinės literatūros. Knygoms I. Jonynas aukojo didelę savo uždarbį dalį, kad papildytų ir savo, ir universiteto biblioteką. Daugelyje laiškų kalbama apie mokslinės literatūros atsiuntimą. Korespondencija jam plaukte plaukė iš įvairių Vakarų Europos valstybių, iš SSSR, Lenkijos, Vakarų Ukrainos, iš pavienių mokslininkų ir knygų prekybos firmų, knygynų, antikvariatų. Knygų reikalais I. Jonynas susirašinė-

¹⁰ I. J o n y n a s, *Istorijos baruose*, p. 194–271.

jo su prof. Aleksandru Andrejevu, antikvaru K. Fišleriu, knygų pirkliu Gustavu Focku, istoriku Michailo Gruševskiu (Kijevas), Varšuvos universiteto profesorium Oskaru Haleckiu, Ukrainos MA bibliotekininku Vladimiru Ivanecu, I. Korinecu (Maskva), Kijevo universiteto rusų literatūros prof. Sergejumi Maslovu, Kijevo knygyno savininku Sergejumi Meleščenko, Aleksandru Nazarevskiu (Kijevo universiteto biblioteka), akademiku S. T. Oldenburgu (Leningradas), Baltarusių valstybinio universiteto rektoriumi Vladimiru Pičeta, SSSR MA knygų saugyklų vedėja Leningrade N. Pilkina, SSSR istorijos archeologinės komisijos pirmininku, akademiku Sergejumi Platonovu, istoriku D. Pochilevičiumi (Lvovas), Ukrainos liaudies bibliotekos direktoriumi S. Posternaku (Kijevas), prof. Kirilu Studinskiu (Lvovas, T. Ševčenkos mokslo draugija), ukrainiečių nacionalinio muziejaus direktoriumi Lvove Ilarionu Svencickiu, Maskvos antikvarinio knygyno „Meždunarodnaja knyga“ direktoriumi Pavelu Šibanovu, N. Turcevičiumi (Ukraina), antikvaru Jeronimu Wilderiu ir kitais¹¹. Iš Varšuvos knygas profesoriui siuntė poetas Ksaveras Sakalauskas-Vanagėlis, daug rašęs ir savo asmeniniais reikalais.

Tarp kitų I. Jonyno korespondentų minėtini: D. Alseika, J. Avižonis, K. Avižonis, E. Babianskaitė (Maskva), J. Baer, Jurgis Baltrušaitis, Jonas Basanavičius (sign. 540, lap. 113), O. Belostockaja, J. Brėdikis, Dominykas Daugėla-Daugalis, Bronius Dembinskis (Poznanė), Genovaitė Drulytė, K. Gedvila (Žagarės klebonas), Vytautas Gyllys (Karaliaučius), Kazimieras Jazdauskas (Žagarės klebonas), G. Korabliovas, Petras Kraujalis, Kremerova (Metelių dvarininkė), Aleksandras Teodoras Kuršaitis (Tilžė), istorikas prof. G. Ch. von Langenhove (Belgija), I. Lappo (Praha), S. M. K. Liaukšminaitė, Jonas Lejus (Tilžė), Dmitrijus Liubavskis (Praha), Matvejus Liubavskis, Stasys Lozoraitis (Berlynas), P. Matulionis (Dotnuva), Kazimieras Michalkevičius, Marekas Orbecas (Paryžius), Jonas Pajaujis, Gabrielius Radvila, Jokūbas Robinzonas, Elena Samaniūtė, V. Savinkovas, Konstantinas Stašys, Marijonas Strumila, Julija Šalkauskienė, Stasys Šalkauskis, Ignas Šeinius, V. Šilkarskis, Arnoldas Toynbee, Matas Untulis, Juozas Urbšys, Valerijonas Vaitkevičius (Kybartai), J. Vengrys (Lenkija), R. Valsonokas, Eduardas Volteris, Zygmuntas Zaborowskis (Lenkija), Ipolitas Žilinskis (Ženeva).

Atskirą grupę sudaro I. Jonyno laišakai artimiesiems. Yra nuorašai jo laiškų žmogui, rašytų 1913 m. iš Prancūzijos (sign. 10), sūnui Vytautui, giminaičiui Albinui. I. Jonynui rašė jo tėvas Zigmantas Jonynas, sesuo Morta Griškevičienė, brolis Boleslovas Jonynas, duktė Birutė Jonynaitė (yra jos laišakai ir motinai Elenai Jonynienei), Pr. Auštrevičius. I. Jonynas išsaugojo ir savo vaikaičių laiškučius: Juliaus Andrejevo,

¹¹ D. Labanaušienė, Profesoriaus Igno Jonyno vaidmuo, komplektuojant ir superkant istorinę literatūrą Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universiteto bibliotekai 1926–1933 metais, *Knygotyra*, Vilnius, 1995, p. 113–120.

Inos Andrejevaitės, giminaičio Algirdo (iš Šiaurės). Išliko Evelinos Masiokienės laiškas I. Jonyno sūnui Vytautui Jonynui.

Nemažai I. Jonyno korespondencijos yra išsklaidyta po įvairias kitas Mokslų akademijos bibliotekos rankraštyno kolekcijas ir fondus. Didžiulį šeimos kolekcijoje saugomi I. Jonyno, tuomet dar studento, laiškai Liudvikai Didžiulienei, rašyti iš Maskvos 1908–1912 m. (f. 94–6/19; 7/21; 13/7; 13/8; 16/31). I. Jonynui laiškus siuntė V. Biržiška (f. 187–28), V. Gustainis (f. 187–280), J. Herbačiauskas (f. 187–28), L. Karsavinas (f. 187–28), V. Krėvė (f. 187–28), L. Small (f. 267–364), A. Ruseckas (f. 187–28). A. Šapokos fonde saugoma 10 profesoriaus laiškų šiam istorikui (f. 233–9).

VII. Politinės veiklos palikimas (sign. 571–612)

I. Jonyno politinė veikla apima jo darbą Laikinajame Vilniaus lietuvių komitete, Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje, Tautų Sąjungos karinės kontrolės komisijoje, įgaliotinio Vilniaus kraštui pareigas. Vėliau, jau dėstydamas universitete, jis dar čia dirbo laisvai samdomu tarnautoju.

I. Jonynas buvo puikiai pasirengęs diplomatinei tarnybai. Jis mokėjo rusų, vokiečių, lenkų, prancūzų kalbas, buvo pramokęs angliškai, todėl, prirėkęs, pavaduodavo politikos-ekonomikos, teisių-administracijos departamentų direktorius. Kaip Lietuvos delegacijos narys jis ne kartą važinėjo į Tautų Sąjungos tarybos posėdžius, aktyviai dalyvaudavo diplomatinuose ir politiniuose ginčuose su lenkais dėl Vilniaus krašto.

Šios veiklos rankraštiniam palikime saugomi Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto 1919–1920 m. posėdžių protokolai (sign. 600–606), susirašinėjimas apie išduotus maisto produktus nukentėjusiems nuo karo šelpti (kan. P. Dogelio raštas), jiems renkamas aukas; čia ir prieglaudų sąrašai, sąmatos (sign. 607–610). Rankraščiai atspindi I. Jonyno darbą Vilniuje 1919 m. Švietimo liaudies komisariate užmokyklinio skyriaus vedėju. Iš to laikotarpio išliko Vilniaus inteligentų lietuvių pareiškimai ir prašymai leisti jiems pasilikti ir toliau dirbti švietimo sistemoje. Tarp jų A. Nezabitauskaitės-Galaunienės, dail. Adomo Varno, P. Galaunės, E. Volterio, J. Vabalio-Gudaičio, J. Basanavičiaus, Pr. Mašiotų ir kitų pareiškėjų autografa (sign. 599). Yra dokumentų rinkinys apie lietuvių katalikų kovą dėl lietuvių kalbos įvedimo į Vilniaus krašto bažnyčias 1939–1940 metais (sign. 338).

Kitą I. Jonyno veiklos sritį išryškina Lietuvos draugijos Tautų Sąjungai remti 1924–1936 m. susirašinėjimas su įvairių valstybių panašiomis draugijomis dėl Vilniaus, Klaipėdos krašto ir dėl kitų problemų (sign. 571, 572). Saugomi I. Jonyno

1927–1939 m. raštai Pasaulinės taikos gynimo ir tautų saugumo reikalais, Tautų Sąjungos statutas (sign. 573, 589), taikos gynimo atsišaukimai (sign. 575, 581); Tautų Sąjungos kongreso, įvykusio 1937 m. Bratislavoje, darbų eiga (sign. 578); Prancūzijos mokslų instituto Tartu mieste, globojamo prancūzų sąjungos, statutas.

I. Jonynas įsitraukė į daugelio šalių politinį gyvenimą. Jam, kaip Tautų Sąjungos nariui, buvo atsiųstos pastabos dėl žydų valstybės sukūrimo Palestinoje (sign. 582, 583). Išliko dokumentas apie žydų sionistų partiją ir jos programą; žydų sionistų memorandumas Prancūzijos vyriausybei dėl Palestinos administracinės sistemos peržiūrėjimo (sign. 584–585); Japonijos profsąjungų 1931 m. memorandumas dėl 1927–1931 m. Tautų Sąjungos atstovų pranešimų (sign. 577); statistinės žinios apie 1938 m. Japonijos ginkluotę (sign. 612). Yra Lietuvos užsienio reikalų ministerijos Lenkų ir Tautų Sąjungos departamento, kuriam vadovavo I. Jonynas, 1921–1929 m. bylos, Lietuvių-prancūzų draugijos bendradarbiavimo raštai; Tautų Sąjungos narių sąrašai (sign. 591–594). Saugomas Antano Smetonos lituanistikos instituto 1938–1940 m. reguliamino projektas, pajamų-išlaidų sąmata, knygų sąrašai (sign. 595), taip pat Lituanistikos instituto Istorijos skyriaus tarybos posėdžių protokolai, nutarimai; konkurso, skelbto parašyti mokslinę Lietuvos istorijos studiją, taisyklės (sign. 596–598).

Kauno universiteto bibliotekos varia fonde išlikusi I. Jonyno kaip Tautų Sąjungai remti draugijos delegato kalba, pasakyta 1935 m. Briuselyje (f. 12–3185).

VIII. Sena archyvinė medžiaga (sign. 613–654)

I. Jonyno fondo archyvinę medžiagą sudaro XIII–XIX a. dokumentai. Dalis jų – originalai, kiti – paties profesoriaus ranka atlikti nuorašai, vertimai į lietuvių kalbą, ištraukos iš įvairių istorijos šaltinių.

Nuorašais liko 1249 m. Christburgo taikos sutarties tarp Vokiečių ordino ir nuo jo atskilusių Pomeranijos, Varmijos ir Natangijos prūsų vertimas (sign. 648); Gedimino 1338 m. sutartis su Livonija (sign. 629); 1385 m. Krėvos sutarties vertimas (sign. 638); Kryžiuočių ordino magistro Konrado Zöllnerio 1383 m. raštas, kuriuo nutraukia taikos sutartį su Lietuva (sign. 647); 1529 m. Žygimanto privilegija, kuria įkuriamą ir apdovanojama Šeduvos bažnyčia (sign. 653), Lietuvos ir Lenkijos 1569 m. unijos aktas, sudarytas Liublino seime (sign. 646); Lietuvos 1655 m. sutartis su švedais Kėdainiuose (pridėtos ir Jonušo Radvilos sąlygos švedams, sign. 645).

Gražiai išsilaikiusi XVII a. rankraštinė knyga (puošniais odiniais viršeliais, su grafo Tiškevičiaus ekslibrisu) – tai Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jono Kazimiero privilegijų privatiems asmenims, dekretų ir kitų dokumentų to šimtmečio nuorašų rinkinys (sign. 643).

I. Jonynas Vilniaus centriniame istorijos archyve, skaitydamas Vilniaus gen. gubernatoriaus fondą, peržiūrėjo nemaža XVIII a. pabaigos – XIX a. bylų. Dalį dokumentų, apimančių svarbius to meto Lietuvos politinius, socialinius ir kultūrinius įvykius, jis konspektavo. Yra likę šių bylų pavadinimai, signatūrų sąrašai (sign. 652, l. 87–163), nuorašai. Tarp jų santrauka dokumentų apie Kauno pirklių santykius su Prūsijos pirkliais XVIII a. pabaigoje; Rusijos caro Aleksandro I 1807 m. įsakymas Lietuvos generalgubernatoriui Korsakovui, kad visi pateikiami į Vilniaus-Lietuvos Aukščiausius teismus bylų dokumentai privalo būti išverčiami į rusų kalbą (sign. 652, l. 25); to paties caro 1810 m. raštas Vilniaus generalgubernatoriui Kutuzovui dėl Vilniaus bajorų delegacijos siuntimo į Peterburgą (sign. 652, l. 7); Salako ir Zarasų valstiečių 1808 m. byla su jų valdytoju Paprockiu (sign. 652, l. 44–46); 1809 m. Igno Karpio testamentas, kuriuo suteikia asmens laisvę savo dvarų baudžiauninkams (sign. 652, l. 196); yra sąrašėlis bylų apie Gardino, Kauno ir Vilniaus policiją XIX a. pradžioje (sign. 652, l. 12–13).

Tarp saugomų originalų – 1803–1805 m. dokumentai apie dvarininkų susitarimus su valstiečiais dėl žemės pardavimo (sign. 620); Ukmergės dvarininko Daugėlos 1804 m. byla su nusiskundimu, kad jo baudžiauninkai, pirkti iš grafo Borcho, nenori eiti pas jį gyventi (sign. 624); byla apie Viečkinių seniūnijos valstiečių pasipriešinimą 1804–1808 m. (sign. 614); Breslaujos valdų nuomininko Lopatos 1805–1806 m. skundai, kad valstiečiai nevykdo jiems uždėtų prievolių (sign. 621); 1805–1810 m. dokumentai apie grafo Nagurskio į laisvę paleistus valstiečius (sign. 625); Kajetono Nagurskio 1805 m. testamentas apie laisvės suteikimą baudžiauninkams (sign. 652, l. 13); Lydos apskrities dekanas kunigo Jankovskio raštas, kad kai kurie Rožanų gyventojai neina išpažinties ir dirba šventomis dienomis (sign. 622).

Yra išsaugoti I. Jonyno bibliografiniai užrašai, tarp jų pirmykštės visuomenės, Lietuvos, Lenkijos, Prūsijos bei visuotinės istorijos bibliografija (knygų ir straipsnių sąrašai, sign. 655–658); bibliografiniai duomenys apie Vilniaus universitetą (sign. 635) ir kt.

IX. Įvairenybės (sign. 655–677)

Įvairenybių skyrelyje – albumas „Vilnius. (1323–1923)“, dovanotas I. Jonynui 1928 m. Užsienio reikalų ministerijos bendradarbių su jų parašais; medžiaga Lietuvos archyvų reikalui; archyvų įstatymas; taisyklės istoriniams dokumentams nurašinėti ir skelbti; Lietuvos kultūros akademijos įstatai; Lietuvos SSR mokslų akademijos statusas; 1940–1941 m. honorarų normos; Lietuvos mokslų akademijos Istorijos instituto reguliamas; I. Jonyno surinktos įvairių laikraščių iškarpos: šaržai, karikatūros; tulpių paveikslėliai su užrašais.

Čia priklydęs ir Vaclovo Biržiškos 1896 m. pagyrimo lapas už labai gerą mokslą ir elgesį, baigus Šiaulių gimnazijos I klasę.

X. Spaudiniai (sign. 678–732)

Profesoriaus asmeninė biblioteka garsėjo svarbios ir unikalios istorinės literatūros gausa. I. Jonyno žmona Elena Jonynienė ir duktė Birutė Jonynaitė-Andrejevienė 1960 m. visas sukauptas knygas perleido Lietuvos mokslų akademijos bibliotekai. Rinkinys buvo įlietas į bendrus bibliotekos fondus.

I. Jonyno asmens archyve pasiliko kai kurie smulkieji spaudiniai, retesni leidiniai, spausdinti tekstai, jų fragmentai, pvz., kapitono D. Perri 1716 m. apybraižų apie Rusiją, Petro I politiką dalis; dokumento apie Vladimirą Monomachą ir jo valdymo metus publikacija (sign. 697); Lietuvos ir Baltarusijos vietovardžių žodynas „Przewodnik po Litwie i Białejrusi“, išleistas „Kurjer Litewski“ redakcijos lėšomis (sign. 696). Čia yra likusi J. Basanavičiaus 1922 m. knygelė „Iš Palangos istorijos“ (sign. 327), J. Matuso „Lietuvos kariuomenė“ (1937 m. Šaulių sąjungos leidinys).

Sukaupti I. Jonyno 1925–1935 m. užsakytų iš Maskvos, Varšuvos, Krokuvos antikvariatų ir knygynų spausdinti katalogai bei biuletiniai; Paryžiuje išleista ir profesoriaus išstudijuota teisės, jurisprudencijos, politinės ekonomijos, sociologijos veikalų praktiškoji bibliografija su jo atžymomis prie užsakomų knygų; leidinio „Žurnal Ministerstva narodnogo просвещёния“ 1867–1891 m. straipsnių bibliografinė rodyklė.

Saugomi Prancūzų-lietuvių draugijos 1924 m. įstatai; 1926 m. Tautų sąjungos statusas; Lietuvos draugijos Tautų Sąjungai remti 1923 m. įstatai; Tautų Sąjungos lygos Pasaulinio susivienijimo statusas (1926); T. Ruyssono, Tautų Sąjungos generolinio sekretoriaus, 1931 m. pranešimas; VII tarptautinio istorikų kongreso Varšuvoje 1933 m. aplinkraštis; tarptautinės studentų konferencijos vidaus tvarkos statutai ir 1925 m. reglamentas; brošiūros, prospektai ir kitokie leidiniai apie tarptautinę mokyklą Ženevoje 1928–1929 metais.

Yra atskiri „Dziennik Urzędowy“ numeriai, kuriuose išspausdinti 1919–1920 m. potvarkiai apie mokyklas ir švietimą; 1920 m. „Gazeta Krajowa“ su straipsniu apie konfliktą Lenkijos–Lietuvos pasienyje.

Atskirą grupelę sudaro retesni periodiniai leidiniai apie Rusijos, Lenkijos, Ukrainos, Kinijos, Japonijos ir kitų valstybių tarptautinius santykius. Juos atspindi tokie pavieniai žurnalai kaip „Bulletin d'Informations Ukrainiennes“ (1931 m.), „China Forum“ (1940 m.), „Concord“ (1930 m.), „Headway“ (1931 m.), „The New Statesman and Nation“ (1932 m.); „International Gleanings from Japan“ (1926 m.); yra ir albumėlis su atvaizdais apie japonų kareivių vykdytus žiaurumus Kinijoje.

Išliko A. Hitlerio, J. Ribbentropo 1939 m. pasakytos kalbos.

Skyrelio pabaigoje keletas žemėlapių: Rusijos europinės dalies, apimančios Lietuvos, Lenkijos, Latvijos ir Prūsijos žemes; rusų jūreivių plaukiojimų po Baltijos, Baltąją, Juodąją, Azovo, Kaspijos ir Viduržemio jūras (sign. 727–730).

Visas prof. I. Jonyno rankraštinis palikimas yra tarsi mokslinė laboratorija, parodanti, kaip gimsta lietuvių istoriografijos klasika ir tai, kad ji tebėra neišpurenta dirva čia glūdintiems istorijos dalykams tyrinėti ir publikuoti.

Danutė Labanauskienė